

YETİŞTİRME YURDU ERGENLERİNİN DİNSEL PRATİKLERE YÖNELİK TUTUM VE DAVRANIŞLARI: BURSA YETİŞTİRME YURLARI ÖRNEĞİ

Mustafa Koç*

Öz

Bu makalenin amacı, yetiştirme yurdu ergenlerinin dinsel pratiklere yönelik tutum ve davranışlarını belirlemek ve elde edilen sonuçlara ilişkin analizler yapmaktır. Araştırmanın verileri, amaçlı örnekleme yöntemiyle Bursa İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'ne bağlı Rüştü Burlu Erkek Yetiştirme Yurdu, Eşrefiler Kız Yetiştirme Yurdu ve Saniye Rıza Kız Yetiştirme Yurdu'nda yaşayan 69 erkek ve 19 kız ergenlerden (n=88) anket yoluyla elde edilmiştir. İki ayrı bölümden oluşan anket formunda, yetiştirme yurdu ergenlerinin sosyo-demografik özellikleri ile dinsel tutum ve davranışlarını içeren 22 soru bulunmaktadır. Makalede sonuç olarak (i)-yetiştirme yurdunda yaşayan erkek ergenlerin % 49,3'ünün kesinlikle inandığı ve tüm dinsel görevlerini yapmaya çalıştığı; kız ergenlerin % 57,9'unun inancının olduğu fakat ibadetlerini tam olarak yerine getiremediği; (ii)-erkek ergenlerin % 33,3'ünün sadece cuma ve bayram namazlarını kılabildiği; kız ergenlerin % 68,4'ünün çok istemesine rağmen namazlarını kılamadığı; (iii)-erkek (% 43,5) ve kız (% 94,7) ergenlerin çoğunun her yıl ramazan ayında mutlaka bir ay oruç tuttuğu; (iv)-erkek ergenlerin 40,6'sının özellikle mübarek gün ve gecelerde Kur'an okuduğu; kız ergenlerin % 57,9'unun okumak istemesine rağmen Arapça bilmediği için okuyamadığı; (v)-erkek (% 49,3) ve kız (% 78,9) ergenlerin çoğunun günah olan her davranışında mutlaka tövbe ettiği; (vi)-erkek (% 52,2) ve kız (% 68,4) ergenlerin çoğunun dinsel pratik yoksunluğuna bağlı olarak ortaya çıkabilecek dinsel suçluluk ve günahkârlık duygusuna sahip oldukları; erkek (% 53,6) ve kız (% 52,6) ergenlerin çoğunun genel olarak ara-sıra dua ve ibadet ettiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Din psikolojisi, Ergenlik dönemi, Yetiştirme yurdu, Dinsel pratik, Dinsel tutum, Dinsel davranış.

ORPHANAGE ADOLESCENTS' ATTITUDES AND BEHAVIOUR TOWARDS RELIGIOUS PRACTICES: SAMPLE OF BURSA ORPHANAGES

Abstract

The purpose of this article is to determine the orphanage adolescents' attitudes and behaviour towards religious practices and to analyse the results obtained. The data of the study was obtained through a questionnaire from 69 male and 19 female adolescents (n = 88) living in Rüştü Burlu Boy's Orphanage, Eşrefiler Girl's Orphanage and Saniye Rıza Girl's Orphanage, which are affiliated to Directorate of Social Services in Bursa, with the purposive sampling method. In the questionnaire form consisting of two separate sections, there are 22 questions including the socio-demographic characteristics of the orphanage adolescents and their religious attitudes and behaviours. As a result of the article, it was determined that; (i)- 49,3% of male adolescents living in orphanages are absolutely believed and try to do all their religious duties; 57,9% of female adolescents have faith but could not fully fulfil their worship; (ii)-33,3% of male adolescents can only perform Friday and Eid salah; 68,4% of female adolescents could not do their salah despite their willingness; (iii)-male (43,5%) and female (94,7%) adolescents fasted in each year for one month during Ramadan; (iv)-40,6 of male adolescents read the Qur'an, especially on blessed days and nights; although 57,9% of female adolescents want to read, they cannot read because they do not know Arabic; (v)-most of the male (49,3%) and female (78,9%) adolescents repent in their every sinful act; (vi)-most of male (52,2%) and female (68,4%) adolescents have a sense of religious guilt and sinfulness that may come out due to religious practical deprivation; most of the boys (53,6%) and girls (52,6%) adolescents occasionally pray and worship.

Keywords: Psychology of religion, Adolescence, Orphanage, Religious practice, Religious attitude, Religious behaviour.

* Doç. Dr., Balikesir Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Psikolojisi Bilim Dalı.

e-mail: mustafakoc@balikesir.edu.tr - ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-1299-7963>

Atf/Citation: Mustafa Koç, "Yetiştirme Yurdu Ergenlerinin Dinsel Pratiklere Yönelik Tutum ve Davranışları: Bursa Yetiştirme Yurtları Örneği" BAİD 11 (Haziran 2020): 222-250.

İntihal: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir.

Plagiarism: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via plagiarism software.

Giriş

Kimlik krizlerinin belirgin olarak yaşandığı ergenlik döneminde, çocukluk döneminden getirilen bazı dinsel gelişim özellikleri, yetiştirme yurdu ergenlerinin duygusal ve bilişsel ihtiyaçlarını doyuracak düzeyde değildir. Bu durumun en temel sebepleri, bilişsel gelişimleri başta olmak üzere yetiştirme yurdu ergenlerinin diğer gelişimsel yönlerinin ve sosyo-kültürel çevrelerinin değişmesidir.

Din psikolojisi literatüründe gelişim dönemlerine göre dinsel gelişim konusunda en çok bilimsel araştırma ergenlik dönemi üzerinde yapılmıştır. Adı geçen bu dönem üzerine yapılan araştırmalar, ergenlerin bazı boyutlarda çocukluk döneminden daha dindar, bazı boyutlarda ise dine karşı daha uzak tutum ve davranış geliştirdiklerini göstermektedir. Zira bu dönemde yetiştirme yurdu ergenleri, bir taraftan dinsel ilgi, pratik ve tartışma konularında yüksek düzeyde ilgi göstermelerine rağmen diğer taraftan aynı zamanda daha fazla şüphe duyabilmekte ve geleneksel temele dayalı dinsel öğretileri daha az kabul etme eğilimi gösterebilmektedirler. Bu eğilimler sonucunda dinin anlamsız olduğunu düşünen bazı yetiştirme yurdu ergenleri, dinin önemini reddederek eski inançlarından uzaklaşabilmektedirler. Yetiştirme yurdu ergenlerinden bazıları ise daha derin bir şekilde yüzleşmek durumunda kalacağı dinsel problemlerden kaçınmak için dine daha fazla yönelebilmektedirler. Bunun yanı sıra bazıları da yeni sorun ve şüphelerle boğuşmak zorunda kalabilmektedir. Geniş bir şekilde düşünmeyi ve alternatifleri değerlendirmeyi isteyen bazı yetiştirme yurdu ergenleri ise alternatiflerin öngördüğü yeni deneyimleri yaşantılamayı ve sonunda dinsel sorunlarla ilgili doyurucu bir sonuca ulaşmayı hedefleyebilmektedir.¹

¹ Faruk Karaca, "Dindarlığın Gelişimi", *Din Psikolojisi*. (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, 2010), 129-130.

Bir dezavantajlı grup olarak yetiştirme yurtlarında yaşayan ergenlerin holistik bakımına yönelik Türkiye’de yapılan sosyal hizmetler, ana akım bir kamu hizmeti olarak devlet organizasyonu kapsamında verilmektedir. Sosyal hizmetlere ilişkin problemler ve bunların çözümüne ilişkin çeşitli yaklaşımlar, temelde iki boyutlu bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Bunların birinci boyutu ekonomiktir. Çünkü ekonomik boyutu olmadan hiçbir sosyal hizmet etkinliği yapılamaz. İkincisi ise rehabilitasyon boyutudur. Bu boyutun kalitesini de bilimsel altyapı ve bu hizmeti hedef kitleye verecek nitelikli personel belirlemektedir.

Sosyal hizmetler, ‘kişi ve ailelerin kendi yapısı ve çevre şartlarından doğan veya kendi kontrolleri dışında oluşan maddi ve manevi yoksunlukların giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunların önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünü” şeklinde tanımlanmıştır. Sosyal hizmet kapsamında hizmet veren yetiştirme yurtları ise yukarıda tanımlanan 13-18 yaş arası korunmaya ihtiyacı olan ergenleri korumak, bakmak ve onlara bir iş veya meslek kazandırarak topluma yararlı kişiler olarak yetiştirilmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü olan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır.²

Sosyal hizmet konseptinde kamu hizmeti alan bir dezavantajlı grup olarak yetiştirme yurdu ergenleri, bazı karakteristik özellikleriyle normal popülasyondan ayrı bir konuma sahiptirler. Aileleri tarafından yetiştirilemediği için sosyal hizmet kapsamında yetiştirme yurtlarında yaşamlarını devam ettirmek zorunda kalan ergenler, sağlıklı bir aile ortamının özlemini çekmektedirler.

Psikolojik gelişim ve uyum problemlerinin yanı sıra sürekli kaygıları da, aileleri yanında kalan ergenlere oranla daha çok olan yetiştirme yurdu ergenlerinin beslenme bozuklukları da vardır. Öğrenme zorlukları olabilen bu ergenler, boş zamanlarını yeterince değerlendirememektedirler. Öğrenim gördükleri okullarda dışlanmaları,

² Sadettin Özdemir, “Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında (SHÇEK) Din Eğitimi Hizmetleriyle İlgili Problemler ve Çözüm Önerileri”, *Yaygın Din Eğitimi Sempozyumu-II*. (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2013), 465-466; Asude Coşkunsever, “Yetiştirme Yurdunda Kalan Ergenlerin Yaşadıkları Sorunlar ve Dini Başa Çıkma: Bursa ve Şanlıurfa Yetiştirme Yurtları Örneği”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 25/2, (2016b), 99.

toplumun ve medyanın onlara olumsuz bakışları, bu ergenlerin başarılarını olumsuz yönde etkilemektedir. Dolayısıyla yetiştirme yurdu ergenleri, başkalarıyla ilişki kurmada ve sosyal yaşama uyum sağlama konusunda zorluk çekebilmektedirler. Uyumsuz davranışların daha çok görüldüğü bu ergenler içinde öğrenim görmeyen ve hiçbir iş yapmayanlar da bulunmaktadır. Bunun yanı sıra bazı bedensel engelli ergenler, yetiştirme yurtlarında diğer ergenlerle birlikte bulundurularak sosyalleşmelerine yardımcı olunmaktadır.³

Türkiye'deki sosyal hizmet kurumlarında kalan ergenlerin sorunu, yazılı ve görsel medyanın zaman zaman üzerinde durduğu önemli bir yaşamsal konudur. Kitle-iletişim araçlarında bu yetiştirme yurdu ergenlerinin yaşam koşulları sıklıkla yer almaktadır. Fakat genellikle yüzeysel çalışmalarla sınırlı kalmaktadır. Kurumlarda kalan ergenlerin problemlerine yüzeysel ve medyatik yaklaşımların ötesinde psikolojik, sosyolojik ve ekonomik boyutlar açısından değerlendirmenin yanı sıra din psikolojisi ve din pedagojisi bağlamında yaklaşarak onların çok-boyutlu ve karmaşık yaşamsal problemlerinin çözümüne yardımcı olmak gerekmektedir.⁴ Yukarıdaki teorik verilerden hareketle bu saha çalışması, sosyal hizmet kurumlarında yaşayan ergenlerin dinsel gelişimlerinin daha çok 'dinsel pratik/ritüel' boyutlarını anlamayı ve din psikolojisi açısından bilimsel bir çerçevede değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamdaki alan araştırması, Bursa'daki çeşitli yetiştirme yurtlarında yaşayan erkek ve kız ergenlerin dua pratiği başta olmak üzere namaz kılma, oruç tutma, Kur'an okuma ve tövbe etme gibi dinsel pratiklere ilişkin tutum ve davranışlarını saptamak amacıyla yapılmıştır.

Türkiye'deki yetiştirme yurtlarında yaşayan ergenler üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında din bilimleri kapsamında genellikle din eğitimi⁵

³ Orhan Demir, "Yetiştirme Yurtlarındaki Gençlerin Din Eğitimi Problemleri." *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 8, (2001), 204-205.

⁴ Coşkunsever, "Yetiştirme Yurdunda Kalan Ergenlerin Yaşadıkları Sorunlar ve Dini Başa Çıkma: Bursa ve Şanlıurfa Yetiştirme Yurtları Örneği", 98.

⁵ Orhan Demir, *Yetiştirme Yurtlarındaki Gençlerin Din Eğitimi Problemleri*. (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2001a); Demir, "Yetiştirme Yurtlarındaki Gençlerin Din Eğitimi Problemleri", 203-222; Müberra Aktürk, "Yetiştirme Yurtlarında Din Hizmetleri ve Rehberlik: Diyarbakır Örneği." *I. Din Hizmetleri Sempozyumu-II*. ed. Mehmet Bulut. (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2008), 134-139; Özdemir, "Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında (SHÇEK) Din Eğitimi Hizmetleriyle İlgili Problemler ve Çözüm Önerileri", 465-478; Cemil Paslı, "Yetiştirme Yurdu Gençliği ve Din Eğitimi." *IV. Din Şurası*. (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2009), 271-287.

ve sınırlı olarak da din sosyolojisi⁶ alanlarında çalışıldığı görülmüştür. Din psikolojisi alanında ise adı geçen bu dezavantajlı grubun daha çok manevi danışmanlık ve rehberlik kapsamında çalışıldığı dikkati çekmektedir.⁷

Her araştırmanın olduğu gibi bu çalışmanın da metodolojik olarak sınırlılıkları vardır. Bu çerçevede araştırmadan elde edilen nicel bulgular, çalışmanın örneklemeyle sınırlıdır. Dolayısıyla bu ampirik araştırma, büyük bir kentin yetiştirme yurtlarında yaşayan yetiştirme yurdu ergenleriyle sınırlandırılmıştır.

a. Yöntem

Bu çalışma, anket yöntemi kullanılarak yapılan bir alan araştırmasıdır. Örneklem seçimi ise amaçlı örnekleme yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Anket formunun hazırlanmasında araştırma konusuna ilişkin oluşturulan literatürdeki tematik konular ve kriterler temel alınmıştır. Ayrıca soruların hazırlanmasında bu kriterlerin analizi sonucunda yetiştirme yurdu ergenlerinin dinsel pratiklere yönelik tutum ve davranışlarının nicel ölçümünün yapılabileceği varsayımı üzerine araştırma yürütülmüştür. Araştırma konusu üzerine uygulanan anketle ilgili veriler, anket yöntemiyle elde edildikten sonra bilgisayara ham veri biçiminde girilerek araştırmacının amacına uygun olarak veri seti ve tabanı oluşturulmuştur. Daha sonraki istatistiksel işlem aşamasında ise yetiştirme yurdu ergenlerinin dinsel pratiklere ilişkin tutum ve davranışları, istatistiksel olarak frekans dağılımı (n ve %) üzerinden değerlendirilmiştir.⁸

a.a. Örneklem

Araştırmacının örnekleme, Bursa İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'ne bağlı Rüştü Burlu Erkek Yetiştirme Yurdu & Eşrefiler Kız Yetiştirme Yurdu & Saniye Rıza Kız Yetiştirme Yurdu'nda yaşayan amaçlı örnekleme yöntemiyle tespit edilen yetiştirme yurdu yaşamı süren 69 erkek ve 19

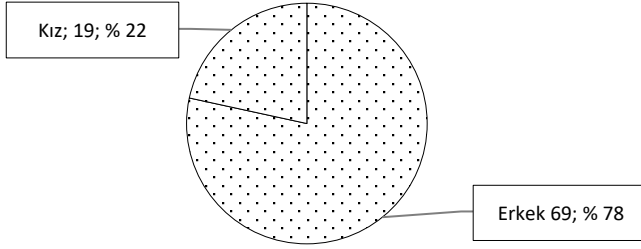
⁶ Fatih Çelik, *Dini Sosyalizasyon Sürecinde Aile Kurumunun Önemi: Yetiştirme Yurtlarında Kalan Gençler ile Aile Ortamında Kalan Gençlerin Din Algısı, Dini Tutum ve Davranışları ve Sosyal İlişkileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma*. (Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010).

⁷ Asude Coşkunsever, *Sosyal Hizmet Kurumlarında Dini Danışmanlık ve Rehberlik: Yetiştirme Yurdu & Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi Örneği*. (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016a); Asude Coşkunsever, *Sosyal Hizmetlerde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik*. (İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2018).

⁸ Baki Şahin, "Metodoloji", *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. ed. Abdurrahman Tanrıoğen. 4. Baskı. (Ankara: Anı Yayıncılık, 2014), 114-125.

kız ergenden (n=88) oluşmaktadır. Dolayısıyla araştırmanın örneklemini Bursa'daki çeşitli yetiştirme yurtlarında yaşayan 88 ergen oluşturmaktadır. Örneklemin sosyo-demografik özellikleri ise aşağıdaki şekildedir:

Grafik-1: Örneklemin cinsiyete göre dağılımı

Grafik-1'de görüldüğü gibi cinsiyete göre dağılımına bakıldığında, örneklemin % 22'sinin kız (n=19), % 78'inin ise erkek (n=69) ergen olduğu saptanmıştır. Bu nicel bulgulara göre bu çalışmada kullanılan örneklemdaki erkek ergenlerin kız ergenlere oranla daha fazla olduğu görülmüştür.

Tablo-1: Örneklemin yaş grubuna göre dağılımı

Cinsiyet	YG	n	%	
Yaş grupları	Erkek	+ -14	27	39,1
		15-16	32	46,4
		17-18	9	13,0
		19- +	1	1,4
		Toplam	69	100,0
	Kız	+ -14	3	15,8
		15-16	6	31,6
		17-18	10	52,6
		19- +	0	0
Toplam	19	100,0		

Tablo-1'deki nicel verilere göre örneklemin yaş grubu frekans dağılımlarına bakıldığında, erkeklerin % 39,1'nin +-14 yaş grubunda; % 46,4'ünün 15-16 yaş grubunda; % 13'ünün 17-18 yaş grubunda; % 1,4'ünün ise 19+ yaş grubunda olduğu tespit edilmiştir. Buna karşın örneklem grubunda yer alan kızların % 15,8'inin +-14 yaş grubunda; % 31,6'sının 15-16 yaş grubunda; % 52,6'sının 17-18 yaş grubunda olduğu

bulgulanmıştır. Ayrıca 19-+ yaş grubunda hiç kız ergen olmadığı saptanmıştır.

Tablo-2: Örneklemin sosyo-ekonomik düzeye göre dağılımı

		Cinsiyet	SED	n	%
Sosyo-ekonomik düzey	Erkek		Ortanın üstü	7	10,1
			Orta	42	60,9
			Ortanın altı	20	29,0
			Toplam	69	100,0
	Kız		Ortanın üstü	1	5,3
			Orta	13	68,4
			Ortanın altı	5	26,3
			Toplam	19	100,0

Tablo-2’de görüldüğü gibi örneklemin öznel sosyo-ekonomik algı düzeyi frekans değerlerine bakıldığında yetiştirme yurdundan kalan erkek ergenlerin % 10,1’inin ortanın üstü, % 60,9’unun orta, % 29’unun ise ortanın altı bir sosyo-ekonomik algı düzeyine sahip olduğu gözlenirken; kız ergenlerin ise % 5,3’ünün ortanın üstü, % 68,4’ünün orta, % 26,3’ünün ise ortanın altı bir sosyo-ekonomik algı düzeyine sahip olduğu saptanmıştır.

Tablo-3: Örneklemin eğitim düzeyine göre dağılımı

		Cinsiyet	ED	n	%
Eğitim düzeyi	Erkek		Okur-yazar	35	50,7
			İlkokul terk	4	5,8
			İlkokul mezunu	8	11,6
			Ortaokul mezunu	16	23,2
			Lise mezunu	6	8,7
			Toplam	69	100,0
	Kız		Okur-yazar	0	0
			İlkokul terk	0	0
			İlkokul mezunu	3	15,8
			Ortaokul mezunu	13	68,4
		Lise mezunu	3	15,8	
	Toplam	19	100,0		

Tablo-3’deki nicel verilere göre örneklemin eğitim düzeyleri frekans dağılımına bakıldığında; yetiştirme yurdunda yaşayan erkek ergenlerin % 50,7’sinin okur-yazar; % 5,8’inin ilkokul terk; % 11,6’sinin ilkokul mezunu; % 23,2’sinin ortaokul mezunu; % 8,7’sinin lise mezunu olduğu; buna karşın kız ergenlerin % 15,8’inin ilkokul mezunu; % 68,4’ünün ortaokul mezunu; % 15,8’nin ise lise mezunu olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı

sıra hiç okur-yazar ve ilkokul terk olan kız ergen bulunmadığı da görülmüştür.

Tablo-4: Örneklemin yetiştirme yurduna geldiği yaş grubuna göre dağılımı

		Cinsiyet	YYGYG	n	%
Yetiştirme yurduna geliş yaşı	Erkek		1-5 yaş arasında	10	14,5
			6-10 yaş arasında	31	44,9
			11-15 yaş arasında	25	36,2
			16+ yaş arasında	3	4,3
			Toplam	69	100,0
	Kız		1-5 yaş arasında	5	26,3
			6-10 yaş arasında	8	42,1
			11-15 yaş arasında	4	21,1
			16+ yaş arasında	2	10,5
			Toplam	19	100,0

Tablo-4’de görüldüğü gibi örneklemin yetiştirme yurduna geldiği yaş grubu frekans değerlerine bakıldığında ise erkeklerin % 14,5’nin 1-5 yaş arasında; % 44,9’unun 6-10 yaş arasında; % 36,2’sinin 11-15 yaş arasında; % 4,3’ünün ise 16+ yaş arasında yetiştirme yurdu yaşamına başladığı bulgulanmıştır. Buna karşın kız ergenlerin ise % 26,3’ünün 1-5 yaş arasında; % 42,1’inin 6-10 yaş arasında; % 21,1’inin 11-15 yaş arasında; % 10,5’inin ise 16+ yaş arasında yetiştirme yurdu hayatına başladığı saptanmıştır.

Tablo-5: Örneklemin yetiştirme yurduna geliş sebebine göre dağılımı

		Cinsiyet	YYGS	n	%
Yetiştirme yurduna geliş sebebi	Erkek		Anne-baba ayrılığı	27	39,1
			Anne-baba ölümü	12	17,4
			Ekonomik problemleri	16	23,2
			Üvey anne-baba	4	5,8
			Başka (belirtiniz)	10	14,5
			Toplam	69	100,0
	Kız		Anne-baba ayrılığı	5	26,3
			Anne-baba ölümü	2	10,5
			Ekonomik problemler	8	42,1
			Üvey anne-baba	1	5,3
			Başka (belirtiniz)	3	15,8
	Toplam	19	100,0		

Tablo-5’deki nicel verilere göre örneklemin yetiştirme yurduna geliş sebebi frekans değerlerine bakıldığında, yetiştirme yurdunda yaşayan erkek ergenlerin % 39,1’inin anne-baba ayrılığı; % 17,4’ünün anne-baba

ölümü; % 23,2'sinin ekonomik problemler; % 5,8'inin üvey anne-baba; % 14,5'inin de başka sebeplerle yetiştirme yurduna geldikleri tespit edilmiştir. Buna karşın kız ergenlerin % 26,3'ünün anne-baba ayrılığı; % 10,5'inin anne-baba ölümü; % 42,1'inin ekonomik problemler; % 5,3'ünün üvey anne-baba; % 15,8'inin de başka sebeplerle yetiştirme yurdunda yaşamak zorunda oldukları saptanmıştır.

Tablo-6: Örneklemin yetiştirme yurdunda kalma süresine göre dağılımı

		Cinsiyet	YYKS	n	%
Yetiştirme yurdunda kalma süresi	Erkek		1-5 yıl	23	33,3
			6-9 yıl	24	34,8
			10-14 yıl	17	24,6
			15-18 yıl	5	7,2
			Toplam	69	100,0
	Kız		1-5 yıl	3	15,8
			6-9 yıl	5	26,3
			10-14 yıl	7	36,8
			15-18 yıl	4	21,1
			Toplam	19	100,0

Tablo-6'da görüldüğü gibi örneklemin yetiştirme yurdunda kalma süresi frekans değerlerine bakıldığında ise erkeklerin % 33,3'ü 1-5 yıl arası sürede; % 34,8'inin 6-9 yıl arası sürede; % 24,6'sının 10-14 yıl arası sürede; % 7,2'sinin ise 15-18 yıl arası sürede yetiştirme yurdunda kaldığı; buna karşın kızların ise % 15,8'nin 1-5 yıl arası sürede; % 26,3'ünün 6-9 yıl arası sürede; % 36,8'inin 10-14 yıl arası sürede; % 21,1'inin ise 15-18 yıl arası sürede yetiştirme yurdunda kaldığı bulunmuştur.

Tablo-7: Örneklemin yetiştirme yurdunda kalma önerisine göre dağılımı

		Cinsiyet	YYKÖ	n	%
Yetiştirme yurdunda kalma önerisi	Erkek		Evet, öneririm	30	43,5
			Kararsızım	28	40,6
			Hayır, önermem	11	15,9
			Toplam	69	100,0
	Kız		Evet, öneririm	13	68,4
			Kararsızım	5	26,3
			Hayır, önermem	1	5,3
			Toplam	19	100,0

Tablo-7'deki nicel veriler dikkate alınarak örneklemin yetiştirme yurdunda kalma önerisi frekans dağılımına bakıldığında; yetiştirme yurdunda yaşayan erkek ergenlerin % 43,5'inin ihtiyacı olanlara yetiştirme yurtlarında yaşamalarını önerdiği; % 40,6'sının bu konuda

kararsız kaldığı; % 15,9'unun ise yetiştirme yurtlarında kalmayı önermediği görülmüştür. Buna karşın kız ergenlerin % 68,4'ünün ihtiyacı olanlara yetiştirme yurtlarında yaşamalarını önerdiği; % 26,3'ünün bu konuda kararsız kaldığı; % 5,3'ünün de yetiştirme yurtlarında kalmayı önermediği tespit edilmiştir.

a.b. Verilerin Toplanması

Bu ampirik araştırmada, açık uçlu ve çoktan seçmeli soruların yer aldığı toplam 22 adet sorudan oluşan bir anket formu kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından uygulanan adı geçen anket formu içerik olarak iki ayrı bölümden oluşmaktadır. Toplamda 8 sorudan oluşan birinci bölümde örneklemin sosyo-demografik özellikleri hakkında bilgi toplamayı amaçlayan sorular yer almaktadır. Bu bağlamda örneklemin "(i)-cinsiyeti, (ii) yaş grubu, (iii)-sosyo-ekonomik düzeyi, (iv)-eğitim düzeyi, (v)-yetiştirme yurduna gelme yaş grubu, (vi) yetiştirme yurduna geliş sebebi, (vii)-yetiştirme yurdunda kalış süresi, (viii)-yetiştirme yurdunda kalma önerisi" hakkında bilgileri toplanmıştır. Toplamda 14 sorudan oluşan ikinci bölüm ise yetiştirme yurdu ergenlerinin daha çok dinsel pratiklere yönelik tutum ve davranışlarını belirlemeye yönelik sorulardan oluşmaktadır. Bu çerçevede anket formunda; yetiştirme yurdunda yaşayan ergenleri kapsayan örneklemin "(i)-öznel dinsel inanç düzeyi, (ii)-dua sıklık düzeyi, (iii)-namaz kılma sıklık düzeyi, (iv)-oruç tutma sıklık düzeyi, (v)-Kur'an okuma sıklık düzeyi, (vi)-tövbe etme sıklık düzeyi, (vii)-dua içtenlik düzeyi, (viii)-ibadet içtenlik düzeyi, (ix)-namaz kılma tutum ve davranış yönelimi, (x)-oruç tutma tutum ve davranış yönelimi, (xi)-Kur'an okuma tutum ve davranış yönelimi, (xii)-tövbe etme tutum ve davranış yönelimi, (xiii)-düzenli ve devamlı ibadet türü, (xiv)-dinsel suçluluk ve günahkârlık duygu durumu, (xv)-dua-ibadet yönelimlerinin karşılaştırılması, (xvi)-dinsel pratiklere ilişkin genel yönelimleri" hakkında bilgileri toplanmıştır. Anket formunun ön uygulaması Ağustos 2013 yılında örnekleme yer alan yetiştirme yurdu ergenlerinden 10 ergen üzerine yapılmış, alınan yanıtlar doğrultusunda gerekli görülen içerik düzenlemeleri sonucunda anket formuna son şekli verilmiştir.

Araştırmanın verileri, Eylül 2013 tarihinde Bursa İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'ne bağlı Rüştü Burlu Erkek Yetiştirme Yurdu & Eşrefiler Kız Yetiştirme Yurdu & Saniye Rıza Kız Yetiştirme Yurdu'nda yaşayan ve farklı zaman dilimlerinde amaçlı örnekleme yöntemiyle tespit edilen yetiştirme

yurdu yaşamı süren 69 erkek ve 19 kız ergenlerden (n=88) anket yoluyla toplanmıştır.

a.c. Verilerin Çözülmesi

Anket çalışmalarından elde edilen ham verileri ilk aşamada değerlendirmek ve bu verilerden bazı karakteristik ölçüler hesaplamak veya sonuçlar çıkarmak, betimsel istatistik metoduyla (descriptive statistical method) yapılmaktadır. Dolayısıyla betimsel istatistiğin amacı, tek tek incelendiklerinde üniteler için bilgi veren ancak popülasyon hakkında kuşatıcı bilgiler vermeyen veya çok sınırlı düzeyde bilgi veren nicel verileri uygun metotlar kullanarak değerlendirmek, özetlemek, kolay anlaşılır duruma getirmek ve yorumlayarak sonuç çıkarabilmektir. Görsel özellik taşıyan betimsel istatistik verilerindeki değerleri göstermek için genelde frekans tabloları ve/veya grafikler kullanılmaktadır.⁹ Bu ampirik uygulamadan elde edilen nicel veriler, SPSS 13.0 paket programına aktararak analizleri bu programla yapılmıştır. Anket uygulamasından elde edilen ham verilerin sözü edilen istatistik programı kullanılarak frekans dağılımları (n / %) belirlenmiş ve ulaşılan nicel bulguların yer aldığı tabloların altına nitel çözümleri yapılmıştır.

Anketin ikinci bölümünde yer alan 3. sorunun çözümü aşamasında dörtlü bir veri seti oluşturularak betimsel istatistik analizi buna göre yapılmıştır (bkz. Tablo-10 – Tablo-13). Dolayısıyla adı geçen bu 3. soruda deneklere “aşağıda belirtilen ibadetleri ne kadar sıklıkla yerine getiriyorsunuz?” sorusu sorularak İslam teolojisindeki 4 temel dinsel pratiğin (namaz kılma, oruç tutma, Kur’an okuma, tövbe etme) sıklık düzeyinin “[1]-düzenli – [2]-ara/sıra – [3]-az” biçiminde ölçülmesi amaçlanmıştır.

b. Bulgular

Makalenin bu bölümünde ise yetiştirme yurdu ergenlerinin başta öznel dinsel inanç düzeyleri olmak üzere belirlenen ve sınırlanan dinsel pratiklerine yönelik tutum ve davranışlarına ilişkin nicel bulgularına yer verilmiştir.

b.a. Yetiştirme yurdu ergenlerinin öznel dinsel inanç düzeyleri

⁹ Ömer Akbulut, “Tablolar ve Grafikler”, *Biyoistatistik*. (Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Yayınları, 2020), 2-3; Necmi Gürsakal, *Betimsel İstatistik: Minitab-SPSS-Statistica-Excel Uygulamalı*. (Ankara: Nobel Yayınları, 2007), 19-21.

Tablo-8: Öznel dinsel inanç düzeyleri

Cinsiyet		DİD	n	%
Öznel dinsel inanç düzeyi	Erkek	Kesinlikle inanıyor ve tüm dinsel görevlerini yapmaya çalışıyor	34	49,3
		İnanıcı var ama ibadetlerini tam olarak yerine getiremiyor	28	40,6
		Dinsel inançlarıyla ilgili şüphe ve kararsızlıkları var	6	8,7
		Dine karşı herhangi bir ilgisi yok	0	0
		Dine karşı	1	1,4
		Toplam	69	100,0
	Kız	Kesinlikle inanıyor ve tüm dinsel görevlerini yapmaya çalışıyor	7	36,8
		İnanıcı var ama ibadetlerini tam olarak yerine getiremiyor	11	57,9
		Dinsel inançlarıyla ilgili şüphe ve kararsızlıkları var	1	5,3
		Dine karşı herhangi bir ilgisi yok	0	0
		Dine karşı	0	0
		Toplam	19	100,0

Tablo-8’de görüldüğü gibi örneklemin öznel dinsel inanç düzeyi dağılımına bakıldığında, erkeklerin % 49,3’ünün kesinlikle inandığı ve tüm dinsel görevlerini yapmaya çalıştığı; % 40,6’sının inancının olduğu fakat ibadetlerini tam olarak yerine getiremediği; % 8,7’sinin dinsel inançlarıyla ilgili şüphe ve kararsızlıklarının olduğu; % 1,4’ünün ise dine karşı olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra dine karşı herhangi bir ilgisi olmayan erkek yetiştirme yurdu ergeni bulunmadığı görülmüştür. Buna karşın kızların % 36,8’inin kesinlikle inandığı ve tüm dinsel görevlerini yapmaya çalıştığı; % 57,9’unun inancının olduğu fakat ibadetlerini tam olarak yerine getiremediği; % 5,3’ünün dinsel inançlarıyla ilgili şüphe ve kararsızlıklarının olduğu gözlenmiştir. Ayrıca dine karşı herhangi bir ilgisi olmayan ve dine karşı olan bir yetiştirme yurdu kız ergeni olmadığı da bulgulanmıştır.

b.b. Yetiştirme yurdu ergenlerinin dua sıklık düzeyleri

Tablo-9: Dua sıklık düzeyleri

Cinsiyet		DSD	n	%
Dua sıklık düzeyleri	Erkek	Çok fazla dua ediyor	16	23,2
		Fazla dua ediyor	12	17,4
		Normal dua ediyor	29	42,0
		Az dua ediyor	10	14,5
		Çok az dua ediyor	2	2,9
		Toplam	69	100,0
		Çok fazla dua ediyor	8	42,1

	Kız	Fazla dua ediyor	4	21,1
		Normal dua ediyor	5	26,3
		Az dua ediyor	1	5,3
		Çok az dua ediyor	1	5,3
		Toplam	19	100,0

Tablo-9'daki nicel veriler dikkate alınarak örneklemin dua sıklık düzeylerinin dağılımına bakıldığında; yetiştirme yurdunda yaşayan erkek ergenlerin % 23,2'sinin çok fazla dua ettiği; % 17,4'ünün fazla dua ettiği; % 42'sinin normal düzeyde dua ettiği; % 14,5'in az dua ettiği; % 2,9'unun çok az dua ettiği tespit edilmiştir. Buna karşın kız ergenlerin % 42,1'inin çok fazla dua ettiği; % 21,1'inin fazla dua ettiği; % 5,3'ünün az dua ettiği; % 5,3'ünün ise çok az dua ettiği saptanmıştır.

b.c. Yetiştirme yurdu ergenlerinin namaz kılma sıklık düzeyleri

Tablo-10: Namaz kılma sıklık düzeyleri

Cinsiyet		NKSD	n	%
Namaz kılma sıklık düzeyleri	Erkek	Düzenli	19	27,5
		Ara-sıra	26	37,7
		Az	24	34,8
		Toplam	69	100,0
	Kız	Düzenli	4	21,1
		Ara-sıra	4	21,1
		Az	11	57,9
		Toplam	19	100,0

Tablo-10'da görüldüğü gibi örneklemin namaz kılma sıklık düzeylerinin dağılımına bakıldığında, erkeklerin % 27,5'inin düzenli namaz kıldığı; % 37,7'sinin ara-sıra namaz kıldığı; % 34,8'inin az namaz kıldığı; buna karşın kız ergenlerin % 21,1'inin düzenli namaz kıldığı; % 21,1'inin ara-sıra namaz kıldığı; % 57,9'unun ise az namaz kıldığı saptanmıştır.

b.d. Yetiştirme yurdu ergenlerinin oruç tutma sıklık düzeyleri

Tablo-11: Oruç tutma sıklık düzeyleri

Cinsiyet		OTSD	n	%
Oruç tutma sıklık düzeyleri	Erkek	Düzenli	38	55,1
		Ara-sıra	24	34,8
		Az	7	10,1
		Toplam	69	100,0
	Kız	Düzenli	16	84,2
		Ara-sıra	2	10,5
		Az	1	5,3

		Toplam	19	100,0
--	--	--------	----	-------

Tablo-11'deki nicel veriler dikkate alınarak örneklemin oruç tutma sıklık düzeylerinin dağılımına bakıldığında, erkek ergenlerin % 55,1'inin düzenli oruç tuttuğu; % 34,8'inin ara-sıra oruç tuttuğu; % 10,1'inin az oruç tuttuğu; buna karşın kız ergenlerin % 84,2'sinin düzenli oruç tuttuğu; % 10,5'inin ara-sıra oruç tuttuğu; % 5,3'ünün ise az oruç tuttuğu bulgulanmıştır.

b.e. Yetiştirme yurdu ergenlerinin Kur'an okuma sıklık düzeyleri

Tablo-12: Kur'an okuma sıklık düzeyleri

Cinsiyet		KOSD	n	%
Kur'an okuma sıklık düzeyleri	Erkek	Düzenli	8	11,6
		Ara-sıra	21	30,4
		Az	40	58,0
		Toplam	69	100,0
	Kız	Düzenli	1	5,3
		Ara-sıra	6	31,6
		Az	12	63,2
		Toplam	19	100,0

Tablo-12'de görüldüğü gibi örneklemin Kur'an okuma sıklık düzeylerinin dağılımına bakıldığında, erkeklerin % 11,6'sının düzenli Kur'an okuduğu; % 30,4'ünün ara-sıra Kur'an okuduğu; % 58'inin az Kur'an okuduğu; buna karşın kız ergenlerin % 5,3'ünün düzenli Kur'an okuduğu; % 31,6'sının ara-sıra Kur'an okuduğu; % 63,2'sinin ise az Kur'an okuduğu tespit edilmiştir.

b.f. Yetiştirme yurdu ergenlerinin tövbe etme sıklık düzeyleri

Tablo-13: Tövbe etme sıklık düzeyleri

Cinsiyet		TESD	n	%
Tövbe etme sıklık düzeyleri	Erkek	Düzenli	32	46,4
		Ara-sıra	20	29,0
		Az	17	24,6
		Toplam	69	100,0
	Kız	Düzenli	13	68,4
		Ara-sıra	5	26,3
		Az	1	5,3
		Toplam	19	100,0

Tablo-13'deki nicel veriler dikkate alınarak örneklemin tövbe etme sıklık düzeylerinin frekans dağılımına bakıldığında, erkeklerin % 46,4'ünün

düzenli tövbe ettiği; % 29'unun ara-sıra tövbe ettiği; % 24,6'sının az tövbe ettiği; buna karşın kız ergenlerin % 68,4'ünün düzenli tövbe ettiği; % 26,3'ünün ara-sıra tövbe ettiği; % 5,3'ünün ise az tövbe ettiği gözlenmiştir.

b.g. Yetiştirme yurdu ergenlerinin dua içtenlik düzeyleri

Tablo-14: Dua içtenlik düzeyleri

Cinsiyet		DİD	n	%
Dua içtenlik düzeyleri	Erkek	Çok fazla yoğunlaşabiliyor	9	13,0
		Fazla yoğunlaşabiliyor	19	27,5
		Normal yoğunlaşabiliyor	26	37,7
		Az yoğunlaşabiliyor	10	14,5
		Çok az yoğunlaşabiliyor	5	7,2
		Toplam	69	100,0
	Kız	Çok fazla yoğunlaşabiliyor	7	36,8
		Fazla yoğunlaşabiliyor	9	47,4
		Normal yoğunlaşabiliyor	2	10,5
		Az yoğunlaşabiliyor	1	5,3
		Çok az yoğunlaşabiliyor	0	0
		Toplam	19	100,0

Tablo-14'de görüldüğü gibi örneklemin dua içtenlik düzeylerinin dağılımına bakıldığında, erkek ergenlerin % 13'ünün dua ederken çok fazla yoğunlaşabildiği; % 27,5'inin fazla yoğunlaşabildiği; % 37,7'sinin normal yoğunlaşabildiği; % 14,5'inin az yoğunlaşabildiği; % 7,2'sinin çok az yoğunlaşabildiği görülmüştür. Buna karşın kız ergenlerin % 36,8'inin dua ederken çok fazla yoğunlaşabildiği; % 47,4'ünün fazla yoğunlaşabildiği; % 10,5'inin normal yoğunlaşabildiği; % 5,3'ünün az yoğunlaşabildiği saptanmıştır. Bunun yanı sıra dua ederken çok az yoğunlaşabilen hiç kız ergen olmadığı bulgulanmıştır.

b.h. Yetiştirme yurdu ergenlerinin ibadet içtenlik düzeyleri

Tablo-15: İbadet içtenlik düzeyleri

Cinsiyet		İİD	n	%
İbadet içtenlik düzeyleri	Erkek	Çok fazla yoğunlaşabiliyor	9	13,0
		Fazla yoğunlaşabiliyor	17	24,6
		Normal yoğunlaşabiliyor	33	47,8
		Az yoğunlaşabiliyor	4	5,8
		Çok az yoğunlaşabiliyor	6	8,7
		Toplam	69	100,0
		Çok fazla yoğunlaşabiliyor	11	57,9

	Kız	Fazla yoğunlaşabiliyor	4	21,1
		Normal yoğunlaşabiliyor	3	15,8
		Az yoğunlaşabiliyor	1	5,3
		Çok az yoğunlaşabiliyor	0	0
		Toplam	19	100,0

Tablo-15'deki nicel veriler dikkate alınarak örneklemin ibadet içtenlik düzeylerinin değerlerine bakıldığında, erkek ergenlerin % 13'ünün dua ederken çok fazla yoğunlaşabildiği; % 24,6'sının fazla yoğunlaşabildiği; % 47,8'inin normal yoğunlaşabildiği; % 5,8'inin az yoğunlaşabildiği; % 8,7'sinin çok az yoğunlaşabildiği görülmüştür. Buna karşın kız ergenlerin ise % 57,9'unun dua ederken çok fazla yoğunlaşabildiği; % 21,1'inin fazla yoğunlaşabildiği; % 15,8'inin normal yoğunlaşabildiği; % 5,3'ünün az yoğunlaşabildiği tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra ibadet ederken çok az yoğunlaşabilen hiç kız ergen olmadığı görülmüştür.

b.i. Yetiştirme yurdu ergenlerinin namaz kılama yönelimleri

Tablo-16: Namaz kılama tutum ve davranış yönelimleri

Cinsiyet		Namaz	n	%
Namaz kılama yönelimleri	Erkek	Her gün beş vakit namazı kılıyor	14	20,3
		Günlük namazlarının bazılarını kılabilir	11	15,9
		Sadece cuma ve bayram namazlarını kılabilir	23	33,3
		Çok istemesine rağmen namazlarını kılamıyor	13	18,8
		Namaz kılmaya hiç ihtiyaç hissetmiyor	8	11,6
	Toplam	69	100,0	
	Kız	Her gün beş vakit namazı kılıyor	2	10,5
		Günlük namazlarının bazılarını kılabilir	3	15,8
		Sadece cuma ve bayram namazlarını kılabilir	0	0
		Çok istemesine rağmen namazlarını kılamıyor	13	68,4
Namaz kılmaya hiç ihtiyaç hissetmiyor		1	5,3	
Toplam	19	100,0		

Tablo-16'da görüldüğü gibi örneklemin namaz kılama tutum ve davranış yönelimlerine bakıldığında, erkek ergenlerin % 20,3'ünün her gün beş vakit namaz kıldığı; % 15,9'unun günlük namazlarının bazılarını kılabilirdiği; % 33,3'ünün sadece cuma ve bayram namazlarını kılabilirdiği; % 18,8'inin çok istemesine rağmen namazlarını kılamadığı; % 11,6'sının namaz kılmaya hiç ihtiyaç hissetmediği saptanmıştır. Buna karşın kız ergenlerin de % 10,5'inin her gün beş vakit namaz kıldığı; % 15,8'inin günlük namazlarının bazılarını kılabilirdiği; % 68,4'ünün çok istemesine rağmen namazlarını kılamadığı; % 5,3'ünün namaz kılmaya hiç ihtiyaç

hissetmediği tespit edilmiştir. Ayrıca sadece cuma ve bayram namazlarını kılan hiç kız ergen olmadığı görülmüştür.

b.j. Yetiştirme yurdu ergenlerinin oruç tutma yönelimleri

Tablo-17: Oruç tutma tutum ve davranış yönelimleri

Cinsiyet		Oruç	n	%
Oruç tutma yönelimleri	Erkek	Her yıl ramazan ayında mutlaka bir ay oruç tutuyor	30	43,5
		Her yıl ramazan ayında ara-sıra oruç tutuyor	17	24,6
		Bazı yıllar oruç tutuyor, bazı yıllar tutmuyor	14	20,3
		Oruç tutmaya hiç ihtiyaç hissetmiyor	8	11,6
		Toplam	69	100,0
	Kız	Her yıl ramazan ayında mutlaka bir ay oruç tutuyor	18	94,7
		Her yıl ramazan ayında ara-sıra oruç tutuyor	0	0
		Bazı yıllar oruç tutuyor, bazı yıllar tutmuyor	1	5,3
		Oruç tutmaya hiç ihtiyaç hissetmiyor	0	0
		Toplam	19	100,0

Tablo-17'deki nicel veriler dikkate alınarak örneklemin oruç tutma tutum ve davranış yönelimlerine bakıldığında, yetiştirme yurdunda yaşayan erkek ergenlerin % 43,5'inin her yıl ramazan ayında mutlaka bir ay oruç tuttuğu; % 24,6'sının her yıl ramazan ayında ara-sıra oruç tuttuğu; % 20,3'ünün bazı yıllar oruç tutup bazı yıllar tutmadığı; % 11,6'sının oruç tutmaya hiç ihtiyaç hissetmediği görülmüştür. Buna karşın kız ergenlerin % 97,4'ünün her yıl ramazan ayında mutlaka bir ay oruç tuttuğu; % 5,3'ünün bazı yıllar oruç tutup bazı yıllar tutmadığı saptanmıştır. Ayrıca her yıl ramazan ayında ara-sıra oruç tutan ve oruç tutmaya hiç ihtiyaç hissetmeyen kız ergenin olmadığı bulgulanmıştır.

b.k. Yetiştirme yurdu ergenlerinin Kur'an okuma yönelimleri

Tablo-18: Kur'an okuma tutum ve davranış yönelimleri

Cinsiyet		Kur'an-ı Kerim	n	%
Kuran okuma yönelimleri	Erkek	Düzenli olarak az da olsa her gün Kur'an okuyor	13	18,8
		Özellikle mübarek gün ve gecelerde Kur'an okuyor	28	40,6
		Okumak istemesine rağmen Arapça bilmediği için okuyamıyor	25	36,2
		Kur'an okumaya hiç ihtiyaç hissetmiyor	3	4,3
		Toplam	69	100,0
	Kız	Düzenli olarak az da olsa her gün Kur'an okuyor	4	21,1
		Özellikle mübarek gün ve gecelerde Kur'an okuyor	4	21,1
		Okumak istemesine rağmen Arapça bilmediği için okuyamıyor	11	57,9

	Kur'an okumaya hiç ihtiyaç hissetmiyor	0	0
	Toplam	19	100,0

Tablo-18'de görüldüğü gibi örneklemin Kur'an okuma tutum ve davranış yönelimlerine bakıldığında, erkek ergenlerin % 18,8'inin düzenli olarak az da olsa her gün Kur'an okuduğu; % 40,6'sının özellikle mübarek gün ve gecelerde Kur'an okuduğu; % 36,2'sinin okumak istemesine rağmen Arapça bilmediği için okuyamadığı; % 4,3'ünün Kur'an okumaya hiç ihtiyaç hissetmediği tespit edilmiştir. Buna karşın kız ergenlerin % 21,1'inin düzenli olarak az da olsa her gün Kur'an okuduğu; % 21,1'inin özellikle mübarek gün ve gecelerde Kur'an okuduğu; % 57,9'unun okumak istemesine rağmen Arapça bilmediği için okuyamadığı saptanmıştır. Ayrıca Kur'an okumaya hiç ihtiyaç hissetmeyen kız ergen bulunmadığı görülmüştür.

b.1. Yetiştirme yurdu ergenlerinin tövbe etme yönelimleri

Tablo-19: Tövbe etme tutum ve davranış yönelimleri

Cinsiyet		Tövbe	n	%
Tövbe etme yönelimleri	Erkek	Günah olan her davranışında mutlaka tövbe ediyor	34	49,3
		Özel olarak değil, fakat dua ederken affedilmesi için tövbe de ediyor	20	29,0
		Ara-sıra tövbe ediyor	10	14,5
		Tövbe etmeye hiç ihtiyaç hissetmiyor	5	7,2
		Toplam	69	100,0
	Kız	Günah olan her davranışında mutlaka tövbe ediyor	15	78,9
		Özel olarak değil, fakat dua ederken affedilmesi için tövbe de ediyor	1	5,3
		Ara-sıra tövbe ediyor	3	15,8
		Tövbe etmeye hiç ihtiyaç hissetmiyor	0	0
		Toplam	19	100,0

Tablo-19'daki nicel veriler dikkate alınarak örneklemin tövbe etme tutum ve davranış yönelimleri incelendiğinde, erkek ergenlerin % 49,3'ünün günah olan her davranışında mutlaka tövbe ettiği; % 29'unun özel olarak değil, fakat dua ederken affedilmesi için de tövbe ettiği; % 14,5'inin ara-sıra tövbe ettiği; % 7,2'sinin tövbe etmeye hiç ihtiyaç hissetmediği tespit edilmiştir. Buna karşın kız ergenlerin % 78,9'unun günah olan her davranışında mutlaka tövbe ettiği; % 5,3'ünün özel olarak değil, fakat dua ederken affedilmesi için de tövbe ettiği; % 15,8'inin ara-sıra tövbe ettiği bulgulanmıştır. Bunun yanı sıra tövbe etmeye hiç ihtiyaç hissetmeyen kız ergen olmadığı saptanmıştır.

b.m. Yetiştirme yurdu ergenlerinin düzenli ibadet türleri

Tablo-20: Düzenli ve devamlı ibadet türleri

Cinsiyet		DDİT	n	%
Düzenli ibadet türleri	Erkek	Oruç tutmak	33	47,8
		Namaz kılmak	7	10,1
		Kur'an okumak	11	15,9
		Tövbe etmek	11	15,9
		Hiçbiri	7	10,1
	Toplam	69	100,0	
	Kız	Oruç tutmak	14	73,7
		Namaz kılmak	1	5,3
		Kur'an okumak	0	0
		Tövbe etmek	3	15,8
Hiçbiri		1	5,3	
Toplam	19	100,0		

Tablo-20'de görüldüğü gibi örneklemin düzenli ve devamlı olarak daha çok yaptığı ibadet türüne bakıldığında, erkek ergenlerin % 47,8'inin düzenli ve devamlı olarak oruç tuttuğu; % 10,1'inin namaz kıldığı; % 15,9'unun Kur'an okuduğu; % 15,9'unun tövbe ettiği; % 10,1'inin de hiçbir dinsel pratiği düzenli ve devamlı olarak yapmadığı saptanmıştır. Buna karşın kız ergenlerin % 73,7'sinin düzenli ve devamlı olarak oruç tuttuğu; % 5,3'ünün namaz kıldığı; % 15,8'inin tövbe ettiği; % 5,3'ünün de hiçbir dinsel pratiği düzenli ve devamlı olarak yapmadığı bulunmuştur.

b.n. Yetiştirme yurdu ergenlerinin suçluluk ve günahkârlık duyguları

Tablo-21: Dinsel suçluluk ve günahkârlık duygu durumları

Cinsiyet		DSGD	n	%
Suçluluk ve günahkârlık duyguları	Erkek	Evet, hissediyor	36	52,2
		Ara-sıra hissediyor	26	37,7
		Hayır, hissetmiyor	7	10,1
		Toplam	69	100,0
	Kız	Evet, hissediyor	13	68,4
		Ara-sıra hissediyor	6	31,6
		Hayır, hissetmiyor	0	0
		Toplam	19	100,0

Tablo-21'deki nicel veriler dikkate alınarak örneklemin dinsel pratik yoksunluğuna bağlı olarak ortaya çıkabilecek dinsel suçluluk ve günahkârlık duygu durumuna bakıldığında, erkek ergenlerin % 52,2'sinin tam olarak bu türden bir duygu hissettiği; % 37,7'sinin ara-sıra hissettiği; % 10,1'inin ise bu türden bir duygu hissetmediği; buna karşın kız ergenlerin ise % 68,4'ünün tam olarak bu türden bir duygu hissettiği; % 31,6'sının ara-sıra hissettiği görülmüştür. Bu nicel verilerin yanı sıra

dinsel pratik yoksunluğuna bağlı olarak ortaya çıkabilecek dinsel suçluluk ve günahkârlık duygusu hissetmeyen hiç kız ergen olmadığı saptanmıştır.

b.o. Yetiştirme yurdu ergenlerinin dua-ibadet yönelimlerinin karşılaştırılması

Tablo-22: Dua-ibadet yönelimlerinin karşılaştırılması

		Cinsiyet	DIYK	n	%
Dua-ibadet yönelimleri	Erkek		Çok dua-çok ibadet ediyor	21	30,4
			Çok dua-az ibadet ediyor	15	21,7
			Az dua-çok ibadet ediyor	18	26,1
			Az dua-az ibadet ediyor	11	15,9
			Hiç birini yapmıyor	4	5,8
			Toplam	69	100,0
	Kız		Çok dua-çok ibadet ediyor	8	42,1
			Çok dua-az ibadet ediyor	11	57,9
			Az dua-çok ibadet ediyor	0	0
			Az dua-az ibadet ediyor	0	0
			Hiç birini yapmıyor	0	0
			Toplam	19	100,0

Tablo-22'de görüldüğü gibi örneklemin dua-ibadet yönelimlerinin karşılaştırılmasına bakıldığında, yetiştirme yurdunda yaşayan erkek ergenlerin % 30,4'ünün çok dua-çok ibadet ettiği; % 21,7'sinin çok dua-az ibadet ettiği; % 26,1'inin az dua-çok ibadet ettiği; % 15,9'unun az dua-az ibadet ettiği; % 5,8'inin de hiçbir dinsel pratiği yapmadığı tespit edilmiştir. Buna karşın kız ergenlerin % 42,1'inin çok dua-çok ibadet ettiği; % 57,9'unun ise çok dua-az ibadet ettiği saptanmıştır. Bunun yanı sıra az dua-çok ibadet ile az dua-az ibadet eden ve hiçbirini yapmayan hiç kız ergen olmadığı görülmüştür.

b.p. Yetiştirme yurdu ergenlerinin dinsel pratiklere ilişkin genel yönelimleri

Tablo-23: Dinsel pratiklere ilişkin genel yönelimleri

		Cinsiyet	DPGY	n	%
Dinsel pratiklere ilişkin genel yönelimleri	Erkek		Genel olarak düzenli ve devamlı dua ve ibadet ediyor	27	39,1
			Genel olarak ara-sıra dua ve ibadet ediyor	37	53,6
			Hiç dua ve ibadet etmiyor	5	7,2
			Toplam	69	100,0
			Genel olarak düzenli ve devamlı dua ve ibadet ediyor	9	47,4
			Genel olarak ara-sıra dua ve ibadet	10	52,6

	Kız	ediyor		
		Hiç dua ve ibadet etmiyor	0	0
	Toplam		19	100,0

Tablo-23'deki nicel veriler dikkate alınarak örneklemin dinsel pratiklere ilişkin genel yönelimlerine bakıldığında, erkek ergenlerin % 39,1'inin genel olarak düzenli ve devamlı dua ve ibadet ettiği; % 53,6'sının genel olarak ara-sıra dua ve ibadet ettiği; % 7,2'sinin ise hiç dua ve ibadet etmediği; buna karşın kız ergenlerin % 47,4'ünün genel olarak düzenli ve devamlı dua ve ibadet ettiği; % 52,6'sının genel olarak ara-sıra dua ve ibadet ettiği saptanmıştır. Bunun yanı sıra hiç dua ve ibadet etmeyen kız ergen bulunmadığı görülmüştür.

Sonuç

Toplumsal ve bireysel bütünleşmeyi sağlayan ve güçlendiren önemli yapılardan biri olan din, sosyal bir yaşam sürdüren bireylerin birbirleriyle olan iletişimlerinde etkilidir. Din, özellikle ergenlik döneminde ergenlerin yaşamlarında farklı şekillerde yer alabilmektedir. Dolayısıyla ergenler, kendi aralarındaki dostluklarında, arkadaşlıklarında ortak paydalar etrafında hareket edebilmektedir. Dinden etkilenerek biçimlenen örf, adet, gelenek-görenek, şiir, sanat, kültür, edebiyat, resim, mimari vb. gibi birçok ortak nokta bulunmaktadır. İşte bu ortak paydada buluşmak, kaynaşmak, üzerinde düşünmek ve anlaşmak için yeterli düzeyde bir dinsel bilgi ve kültür oluşması gerekmektedir.¹⁰ Yetiştirme yurtlarında yaşamlarını devam ettirmek zorunda kalan ergenlerin dinsel bilgilene ve kültürlenme düzeyleri, yaşam koşullarına bağlı olarak oldukça sınırlıdır. Bu bağlamda yetiştirme yurdu ergenlerinin İslam teolojisine uygun bir dinsel pratik algısı, tutumu ve düşüncesi geliştirebilmeleri, öncelikle içinde buldukları gelişim dönemi olan ergenlik döneminin karakteristik özelliklerinden dolayı çok kolay olamamaktadır.

Bursa yetiştirme yurtları örneğinden hareketle yetiştirme yurtlarında yaşam süren ergenlerin dinsel pratiklere ilişkin tutum ve davranışlarını konu alan bu alan araştırmasında çeşitli parametrelere göre elde edilen betimsel çıkarımlar iki ana başlık kapsamında aşağıda özetlenmiştir:

(a)-Yetiştirme yurdu ergenlerinin sosyo-demografik özelliklerine ilişkin analizler:

¹⁰ Özdemir, "Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında (SHÇEK) Din Eğitimi Hizmetleriyle İlgili Problemler ve Çözüm Önerileri", 467.

(i)-*Cinsiyet*: Yetiştirme yurdunda yaşayan erkek ergenlerin (n=69) kız ergenlere (n=19) göre daha fazla olduğu (bkz. Grafik-1);

(ii)-*Yaş grubu*: Yetiştirme yurdunda yaşayan erkek ergenlerin çoğunluğunun (n=32) 15-16 yaş grubunda olduğu görülürken, kız ergenlerin çoğunluğunun (n=10) ise 17-18 yaş grubunda oldukları (bkz. Tablo-1);

(iii)-*Sosyo-ekonomik düzey*: Yetiştirme yurdunda yaşayan erkek (n=42) ve kız ergenlerin (n=13) çoğunluğunun orta düzeyde bir sosyo-ekonomik algıya sahip oldukları (bkz. Tablo-2);

(iv)-*Eğitim düzeyi*: Yetiştirme yurdunda yaşayan erkek ergenlerin (n=35) eğitim düzeylerinin (okur-yazar) kız ergenlerden (n=13) daha düşük (ortaokul mezunu) olduğu (bkz. Tablo-3);

(v)-*Yetiştirme yurduna geldiği yaş grubu*: Erkek (n=31) ve kız (n=8) ergenlerin en çok 6-10 yaşları arasındayken aile ortamından ayrılarak yetiştirme yurdunda yaşamaya başladıkları (bkz. Tablo-4);

(vi)-*Yetiştirme yurduna geliş sebebi*: Yetiştirme yurdunda yaşayan erkek ergenlerin çoğunluğunun (n=27) anne-baba ayrılığı sebebiyle yetiştirme yurdunda yaşamak zorunda kaldıkları; buna karşın kız ergenlerin çoğunluğunun (n=8) ise ekonomik problemleri sebebiyle yetiştirme yurdunda yaşamak durumunda oldukları (bkz. Tablo-5);

(vii)-*Yetiştirme yurdunda kalma süresi*: Yetiştirme yurdunda yaşayan erkek ergenlerin çoğunluğunun (n=24) 6-9 yıl arası sürede yetiştirme yurdunda kaldıkları; buna karşın kız ergenlerin çoğunluğunun (n=7) ise 10-14 yıl arası sürede yetiştirme yurdunda kaldıkları (bkz. Tablo-6);

(viii)-*Yetiştirme yurdunda kalma önerisi*: Erkek (n=30) ve kız (n=13) ergenlerin çoğunluğunun ihtiyacı olanların yetiştirme yurdunda kalmalarını önerdikleri (bkz. Tablo-7) bulgulanmıştır.

Araştırma örneğine ilişkin yukarıda ulaşılan sosyo-demografik özelliklere bütüncül bakıldığında, yetiştirme yurdu ergenlerinin psiko-sosyal sorunlarla başa çıkmak zorunda oldukları bir yaşam sürdürdükleri söylenebilir. Bu kapsamda yetiştirme yurdu ergenlerinin yaşadıkları sorunlar, bir ölçüde çocukluk dönemindeki problemlerinin devamı olabilir. Her yetiştirme yurdu ergeninin arkasında çocukluk döneminden getirdiği bir yaşam mirası vardır ki bu aynı zamanda geleceğine yatırım demektir. Bu bağlamda aile, yetiştirme yurdu ergeninin içinde yetiştiği en

önemli mirastır. Aile kavramından yoksun büyüyen yetiştirme yurdu ergenleri için geçmişteki mirasta travmalar ve yoksunluklar olduğu için bu gelişim dönemi daha da sorunlu olabilmektedir. Yetiştirme yurdu ergenlerinde görülebilecek sorunlar, kendi ailesinin yanında yaşayan ergenlerden daha sık ve yoğun yaşanmaktadır. Örneğin; yetiştirme yurdu ergenleri, çok farklı sebeplerden dolayı yaşamının uzun yıllarında annesiz veya babasız kalabilirler. Ölüm, uzun süreli hastalıklar, hükümlülük, boşanma, terk veya doğal afet gibi nedenlerle anne-babalarından birini veya ikisini birden kaybedebilirler.¹¹

Öte yandan ergenlik döneminde dinsel gelişim bağlamında yukarıdaki psiko-patolojik bagaja sahip olan yetiştirme yurdu ergenleri, ergenlik dönemleri boyunca, sadece ilişki kazanımının ötesine geçerek basit çıkarımlardan çok daha üstün soyut içerikli dinsel-bilişsel gelişim düzeyine göre kuramsal düşünme yeterliliğini geliştirebilmektedirler. Bu yeterlilikleriyle birlikte gözlemledikleri ilişkilerin arka planında yatan sebepleri anlamak için ergenler, fikir yürütmeye başlamaktadırlar. Kendilerini de kapsayacak biçimde çevresindeki bireylerin niçin böyle davrandıklarını, davranışlarının arkasındaki temel dinsel motivleri açıklamak isteyebilmektedirler.¹²

Çocukluktan başlayarak alınması gereken dinsel bilgilerin sağlıklı olarak alınamaması, çocuğun dinsel gelişimini olumsuz yönde etkilediği için ergenlik dönemindeki ana akım soyut dinsel-bilişsel gelişim süreci de bu psiko-pedagojik mirastan etkilenmektedir. Dolayısıyla dinsel duyguları yanlış bilgilendirme sonucunda çözülen yetiştirme yurdu ergenleri, gelişim dönemlerine uygun biçimde nicelik ve nitelik açısından gelişimsel özellikleri dikkate alınarak din eğitimi ve kültüründen yoksun büyümektedirler. Söz konusu bu olgusal durum, sağlıklı gelişim dönemleri ve psikolojik durumları dikkate alınarak verilen sistemli bir din eğitimiyle aşılabılır. Uygun zamanda din eğitimi alamayan bu dezavantajlı gruplar, dinsel içerikli rehabilitasyon hizmetinden de mahrum kaldıkları için sonraki dönemlerde meydana gelecek zararları düzeltebilmek için çeşitli zorluklar yaşayabilirler.¹³ İşte psiko-pedagojik açıdan desteklenmeleri gerekli olan gelişim döneminde, yeteri düzeyde bilişsel

¹¹ Coşkunsever, "Yetiştirme Yurdunda Kalan Ergenlerin Yaşadıkları Sorunlar ve Dini Başa Çıkma: Bursa ve Şanlıurfa Yetiştirme Yurtları Örneği", 99-100.

¹² Karaca, "Dindarlığın Gelişimi", 128.

¹³ Özdemir, "Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında (SHÇEK) Din Eğitimi Hizmetleriyle İlgili Problemler ve Çözüm Önerileri", 468-469.

ve dinsel farkındalıkları oluşturulamayan yetiştirme yurdu ergenlerinin dinsel pratiklere ilişkin tutum ve davranış tablosu da sözü edilen bu arka plana uygun olarak biçimlenebilir.

(b)-Yetiştirme yurdu ergenlerinin dinsel pratiklere yönelik tutum ve davranışlarına ilişkin analizler:

(i)-*Öznel dinsel inanç düzeyi*: Yetiştirme yurdunda yaşayan erkek ergenlerin çoğunun (n=34) kesinlikle inandığı ve tüm dinsel görevlerini yapmaya çalıştığı bulunurken; kız ergenlerin çoğunluğunun (n=11) ise dinsel inancının olduğu fakat ibadetlerini tam olarak yerine getiremediği saptanmıştır (bkz. Tablo-8). Bu nicel veriler, erkek ergenlerin kız ergenlere göre dinsel inanç ve pratik dengesini daha iyi kurguladıkları; bir başka açıdan kız ergenlerin ise erkek ergenlere göre dinsel pratik eksiklerinin daha fazla olduğu biçiminde yorumlanabilir. Konuyla ilgili Türkçe literatüre bakıldığında ise cinsiyet faktörü dikkate alınmaksızın din pedagöğü Demir (2001) tarafından yetiştirme yurdu ergenleri üzerine yapılan ampirik bir çalışmada, yetiştirme yurdu ergenlerinin % 92,3'ünün İslam teolojisindeki inanç doktrinlerinin tümüne inandıkları saptanmıştır. Yine aynı araştırmada, ergenlerin % 3,2'sinin adı geçen bu doktrinlerin bazılarında inandıkları, bazılarında ise inanmadıkları tespit edilirken; % 2,6'sının bazılarında inandıkları, bazılarını da anlayamadıkları, %1,6'sının ise hiçbirine inanmadıkları bulgulanmıştır.¹⁴

(ii)-*Dua sıklık düzeyi*: Yetiştirme yurdunda yaşayan erkek ergenlerin çoğunun (n=29) normal düzeyde dua ettiği görülürken; kız ergenlerin çoğunun (n=8) ise çok fazla dua ettiği tespit edilmiştir (bkz. Tablo-9). Bu bulgular, kız ergenlerin kadın dindarlığının duygusal yoğunluğu sebebiyle erkek ergenlere göre dua pratiğine daha duygusal bir anlam yükledikleri biçiminde yorumlanabilir. Konuyla ilgili Demir (2001) tarafından yapılan çalışmada ise yetiştirme yurdu ergenlerinin % 46'sının çok dua ettiği, % 33,7'sinin ara-sıra dua ettiği, % 15,8'inin ise zor durumda kaldığında dua ettiği bildirilmiştir. Bununla birlikte yetiştirme yurdu ergenlerinin %4,5'inin de hiç dua etmediği saptanmıştır.¹⁵

(iii)-*Dinsel pratikler (namaz kılma - oruç tutma - Kur'an okuma - tövbe etme) sıklık düzeyi*: Yetiştirme yurdunda yaşayan erkek ergenlerin çoğunun (n=26) ara-sıra namaz kıldıkları bulunurken; kız ergenlerin

¹⁴ Demir, "Yetiştirme Yurtlarındaki Gençlerin Din Eğitimi Problemleri", 207.

¹⁵ Demir, "Yetiştirme Yurtlarındaki Gençlerin Din Eğitimi Problemleri", 213.

çoğunun (n=11) ise az namaz kıldıkları saptanmıştır (bkz. Tablo-10). Bunun yanı sıra yetiştirme yurdu erkek (n=38) ve kız (n=16) ergenlerin çoğunun düzenli oruç tuttukları bulunmuştur (bkz. Tablo-11). Yine dinsel bir pratik olarak yetiştirme yurdu erkek (n=40) ve kız (n=12) ergenlerin çoğunun az Kur'an okudukları görülmüştür (bkz. Tablo-12). Kur'an okumaya ilişkin elde edilen bu betimsel veriler, yetiştirme yurdu ergenlerinin Arapça olması nedeniyle Kur'an-ı Kerim okumasını bilmedikleri/öğrenmedikleri için az okudukları biçiminde yorumlanabilir. Öte yandan yetiştirme yurdu erkek (n=32) ve kız (n=13) ergenlerin çoğunun düzenli olarak tövbe ettikleri bulunmuştur (bkz. Tablo-13). Tövbe etmeye ilişkin elde edilen bu nicel veriler de, ergenlik döneminin psikolojik özellikleri gereği dinsel içerikli suçluluk ve günahkârlık duygularının yoğun olarak yaşandığı bir gelişim dönemi olması sebebiyle ergenlerin özellikle cinsel içerikli günahlardan dolayı düzenli olarak tövbe etme tutum ve davranışında buldukları şekilde yorumlanabilir.

(iv)-*Dua ve ibadet içtenlik düzeyi*: Yetiştirme yurdu erkek ergenlerin çoğunun (n=26) dua ederken normal düzeyde yoğunlaşabildikleri saptanırken; kız ergenlerin çoğunun (n=9) ise fazla yoğunlaşabildikleri görülmüştür (bkz. Tablo-14). Elde edilen bu nicel veriler, cinsiyet faktörü bağlamında kız ve erkek ergenlerin psikolojik ihtiyaçlarına karşılık gelebilecek biçimde dua pratiğinde gerekli olan yoğunlaşmayı sağlayabildikleri şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca yetiştirme yurdu erkek ergenlerin çoğunun (n=33) ibadet ederken normal düzeyde yoğunlaşabildikleri görülürken; kız ergenlerin çoğunun (n=11) ise çok fazla yoğunlaşabildikleri tespit edilmiştir (bkz. Tablo-15).

(v)-*Dinsel pratikler (namaz kılma - oruç tutma - Kur'an okuma - tövbe etme) tutum ve davranış yönelimleri*: Yetiştirme yurdu erkek ergenlerin çoğunun (n=23) sadece cuma ve bayram namazlarını kılabilirdiği saptanırken; kız ergenlerin çoğunun (n=13) ise çok istemesine rağmen namazlarını kılamadığı tespit edilmiştir (bkz. Tablo-16). Bunun yanı sıra yetiştirme yurdu erkek (n=30) ve kız (n=18) ergenlerin çoğunun her yıl ramazan ayında mutlaka bir ay oruç tuttuğu görülmüştür. Ancak söz konusu verinin frekans dağılımına bakıldığında ise her yıl ramazan ayında mutlaka bir ay oruç tutan kız ergenlerin erkek ergenlere göre daha yüksek bir yüzdelik oranına sahip oldukları tespit edilmiştir (bkz. Tablo-17). Ayrıca yetiştirme yurdu erkek ergenlerin çoğunun (n=28) özellikle mübarek gün ve gecelerde Kur'an okuduğu bulgulanırken; kız ergenlerin

çoğunun (n=11) ise okumak istemesine rağmen Arapça bilmediği için okuyamadığı saptanmıştır (bkz. Tablo-18). Elde edilen bu betimsel bulgular, erkek ergenlerin kız ergenlere göre daha çok Kur'an okumayı bildikleri biçiminde de analiz edilebilir. Öte yandan yetiştirme yurdu erkek (n=34) ve kız (n=15) ergenlerin çoğunun günah olan her davranışında mutlaka tövbe ettiği tespit edilmiştir. Ancak söz konusu verinin frekans dağılımına bakıldığında ise günah olan her davranışında mutlaka tövbe eden kız ergenlerin erkek ergenlere göre daha yüksek bir yüzdellik oranına sahip oldukları saptanmıştır (bkz. Tablo-19). Elde edilen bu bulgular, dinsel içerikli suçluluk ve günahkârlık duygusuna karşı kız ergenlerin erkek ergenlere göre daha fazla bilinçli bir farkındalık oluşturduğu biçiminde yorumlanabilir.

Yetiştirme yurdu ergenlerinin Kur'an okuma tutum ve davranışlarına yönelik olarak cinsiyet ayrımı yapmaksızın benzer bir sonuç da din pedagoğu Demir (2001) tarafından yapılan ampirik çalışmada ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlara göre, yetiştirme yurdu ergenlerinin % 64,2'si Kur'an okumayı bilmediklerini fakat öğrenmek istediklerini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra Kur'an-ı Kerim'i okumayı bilmeyenlerin % 14,9'u ise kendi kutsal kitapları olan bu kitabı öğrenmek istemediklerini bildirmişlerdir. Demir'e (2001) göre elde edilen bu ampirik sonuç, yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerin aldıkları din eğitimlerinde Kur'an-ı Kerim'e karşı görevlerinin tam olarak kavranamamış olduğunu göstermektedir.¹⁶

(vi)-*Düzenli ve devamlı ibadet türleri*: Yetiştirme yurdu erkek (n=33) ve kız (n=14) ergenlerin çoğunun düzenli ve devamlı olarak yaptıkları ibadet türünün oruç tutmak olduğu saptanmıştır (bkz. Tablo-20). Elde edilen bu nicel veriler, ergenlik psikolojisi ve ergenlik dönemi dinsel gelişim dinamikleri göz önüne alındığında dinsel pratiğin sıklık düzeyiyle ilişkili olduğu şeklinde yorumlanabilir.

(vii)-*Dinsel suçluluk ve günahkârlık duygu durumları*: Yetiştirme yurdu erkek (n=36) ve kız (n=13) ergenlerin çoğunun dinsel pratik yoksunluğuna bağlı olarak ortaya çıkabilecek dinsel suçluluk ve günahkârlık duygusuna sahip oldukları bulgulanmıştır. Ancak söz konusu verinin frekans dağılımına bakıldığında ise günah olan her davranışında mutlaka tövbe eden kız ergenlerin erkek ergenlere göre daha yüksek bir yüzdellik

¹⁶ Demir, "Yetiştirme Yurtlarındaki Gençlerin Din Eğitimi Problemleri", 211-212.

oranına sahip oldukları saptanmıştır (bkz. Tablo-21). Elde edilen bu bulgular, dinsel içerikli suçluluk ve günahkârlık duygusuna karşı kız ergenlerin erkek ergenlere göre daha fazla bilinçli bir farkındalık oluşturduğu biçiminde yorumlanabilir.

(viii)-*Dua-ibadet yönelimlerinin karşılaştırılması*: Yetiştirme yurdu erkek ergenlerin çoğunun (n=21) çok dua-çok ibadet ettiği görülürken; kız ergenlerin çoğunun (n=11) ise çok dua-az ibadet ettiği saptanmıştır (bkz. Tablo-22). Elde edilen bu betimsel bulgular, kız ergenlerin erkek ergenlere göre dua pratiğini diğer ibadet türlerine göre daha ön planda tuttıkları biçiminde analiz edilebilir.

(ix)-*Dinsel pratiklere ilişkin genel yönelimleri*: Yetiştirme yurdu erkek (n=37) ve kız (n=10) ergenlerin çoğunun genel olarak ara-sıra dua ve ibadet ettiği tespit edilmiştir (bkz. Tablo-23). Elde edilen bu nicel veriler, ergenlik döneminde dinsel pratiklerin zayıflığı literatür bilgisiyle uyumludur. Konuyla ilgili din pedagoğu Demir (2001) tarafından yapılan bir alan çalışmasında da, yetiştirme yurdu ergenlerinin % 53,7'sinin dinsel ödevlerinin tamamını düzenli olarak değil de bazılarını yaptıkları, bazılarını da yapmadıkları, % 25,2'sinin tamamını yerine getirdikleri, % 10,9'unun ara-sıra yaptıkları, % 6,5'inin dinsel ödevlerini yapmadıkları, % 3,2'sinin ise dine karşı oldukları tespit edilmiştir.¹⁷ Yine Şenetiler (1986) tarafından yapılan konuya ilişkin bir başka saha çalışmasında da benzer ampirik sonuçlar elde edilmiştir.¹⁸

Özetle, yetiştirme yurdu ergenlerinin dinsel pratiklere yönelik tutum ve davranışlarına ilişkin elde edilen bu betimsel bulguların, genel olarak bakıldığında yetiştirme yurdu ergenleri ile normal popülasyon ergenler üzerine oluşturulan yerli literatürle uyumlu olduğu görülmektedir.¹⁹ Yani yetiştirme yurdu ergenlerinin dinsel pratiklere yönelik genel bir ilgisizlik durumu söz konusudur (bkz. Tablo-23). Burada kendi gelişim dönemlerinin karakteristik özelliklerinin yanı sıra en önemli dezavantajlı durum ise yetiştirme yurdu ergenlerinin 'aile' ortamından yoksun olmaları ve dolayısıyla da dinsel yaşamlarını biçimlendirecek 'rol model'

¹⁷ Demir, "Yetiştirme Yurtlarındaki Gençlerin Din Eğitimi Problemleri", 208-209.

¹⁸ Erdal Şenetiler, *Geçimsiz Ailelerde Psikolojik Etkileşim Sürecinde Çocuk ve Genç Ruh*. (Bursa: Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Lisans Tezi, 1986), 17.

¹⁹ Bkz. Orhan Demir, *Yetiştirme Yurdu Gençliği ve Din Eğitimi*. (Bursa: Düşünce Yayınevi, 2004); Paslı, "Yetiştirme Yurdu Gençliği ve Din Eğitimi", 277-278; Mustafa Koç, "Ergenlik Döneminde Dua ve İbadete Yönelik Tutum ve Davranışlar Üzerine Bir Saha Araştırması." *Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3/6, (2004), 147-178.

eksikliğidir. Zira aile ile dinsel değerler arasında yakın ilişkinin birçok psikolojik sebebi vardır. Aile yapısı doğası gereği dinseldir ve buna karşılık din, aile psikolojisiyle derin biçimde belirlenmiştir. Bazı durumlarda dine doğrudan başvurulmasa da ailesel, kültürel ve sosyal davranış kalıpları içinde dinsel değerler ergenleri etkisi altına alabilmektedir. Yani ergenler, ailede dinle birlikte sevgi, saygı, yardımlaşma ve paylaşma gibi değerleri eş zamanlı olarak kazanmaktadırlar. Dolayısıyla aile, ergenlerin dinsel değerlerinin kazanımı süreçlerinin bilinçli ve istekli koruyucusudur. Aynı zamanda bu durum, dinsel yaşamın en önemli kaynağının aile olduğu ve ergenlerin dinsel içerikli sosyalleşmelerinde ve alışkanlık kazanarak dinsel pratiklerin yapılması gibi belirli bir dinsel yönelim geliştirmelerinde anne-babalarının dinsel tutum ve davranışlarının bir rol model oluşturduğu gerçeğini de gözler önüne sermektedir.²⁰

Bu görgül araştırmadan elde edilen sonuçlar çerçevesinde aşağıdaki öneriler yapılabilir:

(i)-Bu alan araştırması, büyük bir kentin yetiştirme yurtlarında yaşayan sınırlı sayıdaki yetiştirme yurdu ergenleri üzerinde yapılmıştır. Dolayısıyla Türkiye'nin küçük ve orta ölçekli kentlerdeki yetiştirme yurtlarında yaşayan yetiştirme yurdu ergenlerini de kapsayan nicel ve nitel karakterli saha çalışmaları yapılmalıdır.

(ii)-İlgili paydaş kamu kurumlarıyla imzaladıkları işbirliği protokolleri çerçevesinde Diyanet İşleri Başkanlığı'nın konunun önemine dikkatleri çekmesi ve en kısa zamanda yetiştirme yurtlarında verilen din hizmetlerini yeniden organize etmesi gerekmektedir. Sözü edilen bu organize ise hizmet çeşidi bağlamında (i) din pedagojisi eksenli din eğitimi ve (ii) din psikolojisi eksenli manevi danışmanlık ve rehberlik biçiminde olmalıdır.

Kaynakça

- Akbulut, Ömer. "Tablolar ve Grafikler". *Biyoistatistik*. 1-21. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Yayınları, 2020, (www.ataaof.edu.tr.) Erişim: Nisan-2020.
- Aktürk, Müberra. "Yetiştirme Yurtlarında Din Hizmetleri ve Rehberlik: Diyarbakır Örneği." *I. Din Hizmetleri Sempozyumu-II*. ed. Mehmet Bulut. 134-139. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2008.
- Coşkunsever, Asude. "Yetiştirme Yurdunda Kalan Ergenlerin Yaşadıkları Sorunlar ve Dini Başa Çıkma: Bursa ve Şanlıurfa Yetiştirme Yurtları Örneği." *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 25/2, (2016b), 97-124.

²⁰ Hayati Hökelekli, "Gençlik ve Din." *Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi*. ed. Hayati Hökelekli. (İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2006), 17-18.

- Coşkunsever, Asude. *Sosyal Hizmet Kurumlarında Dini Danışmanlık ve Rehberlik: Yetiştirme Yurdu & Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi Örneği*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016a.
- Coşkunsever, Asude. *Sosyal Hizmetlerde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2018.
- Çelik, Fatih. *Dini Sosyalleşme Sürecinde Aile Kurumunun Önemi: Yetiştirme Yurtlarında Kalan Gençler ile Aile Ortamında Kalan Gençlerin Din Algısı, Dini Tutum ve Davranışları ve Sosyal İlişkileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Demir, Orhan. "Yetiştirme Yurtlarındaki Gençlerin Din Eğitimi Problemleri." *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 8, (2001b), 203-222.
- Demir, Orhan. *Yetiştirme Yurdu Gençliği ve Din Eğitimi*. Bursa: Düşünce Yayınevi, 2004.
- Demir, Orhan. *Yetiştirme Yurtlarındaki Gençlerin Din Eğitimi Problemleri*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2001a.
- Gürsakar, Necmi. *Betimsel İstatistik: Minitab-SPSS-Statistica-Excel Uygulamalı*. Ankara: Nobel Yayınları, 2007.
- Hökekleli, Hayati. "Gençlik ve Din." *Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi*. ed. Hayati Hökekleli. 9-31. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2006.
- Karaca, Faruk. "Dindarlığın Gelişimi." *Din Psikolojisi*. 119-142. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, 2010.
- Koç, Mustafa. "Ergenlik Döneminde Dua ve İbadete Yönelik Tutum ve Davranışlar Üzerine Bir Saha Araştırması." *Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3/6, (2004), 147-178.
- Özdemir, Saadettin. "Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında (SHÇEK) Din Eğitimi Hizmetleriyle İlgili Problemler ve Çözüm Önerileri." *Yaygın Din Eğitimi Sempozyumu-II*. 465-478. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2013.
- Paslı, Cemil. "Yetiştirme Yurdu Gençliği ve Din Eğitimi." *IV. Din Şurası*. 271-287. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2009.
- Şahin, Baki. "Metodoloji." *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. 109-130. ed. Abdurrahman Tanrıoğen. 4. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık, 2014.
- Şenetiler, Erdal. *Geçimsiz Ailelerde Psikolojik Etkileşim Sürecinde Çocuk ve Genç Ruhunu*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Lisans Tezi, 1986.

Balıkesir İlahiyat Dergisi
Balıkesir Theology Journal

Derginin Eski Adı

Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
(Yayımlanan Sayılar: Yıl 2015, Cilt 1, Sayı 1 - Yıl 2019, Sayı 10)

Sahibi/Owner

Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi adına
Prof. Dr. Mehmet Bayyığıt

Yazı İşleri Müdürü/Responsible Manager

Dr. Öğr. Üyesi Lütfü Cengiz

Editörler/Editors in Chief

Doç. Dr. Mehmet Özkan
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Ali Çanakcı

Editör Yardımcıları/Assistant Editors

Dr. Öğr. Üyesi Recep Emin Gül
Dr. Öğr. Üyesi Asem Hamdy Ahmed Abdelghany

Yayın Kurulu/Editorial Board

Prof. Dr. Mehmet Bayyığıt, Balıkesir Üniversitesi
Prof. Dr. Muhiddin Okumuşlar, Necmettin Erbakan Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet Çaycı, Necmettin Erbakan Üniversitesi
Prof. Dr. Ejder Okumuş, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Prof. Dr. Süleyman Akkuş, Sakarya Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Bahçekapılı, Yalova Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Dirik, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Özkan, Balıkesir Üniversitesi
Doç. Dr. Esmâ Sayın, Balıkesir Üniversitesi
Doç. Dr. Y. Emre Gördük, Balıkesir Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Demir, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Ali Çanakcı, Balıkesir Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Lütfü Cengiz, Balıkesir Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Polat, Balıkesir Üniversitesi

Dizgi-Mizanpaj/Layout

Asem Hamdy Ahmed Abdelghany, Recep Emin Gül

Yazışma/Correspondence

Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Dinkçiler Mah. Soma Cad. Altreyül/Balıkesir

Telefon: 0 266 249 61 79 & **Faks:** 0 266 239 87 46

E-posta: balikesirilahiyyatdergisi@gmail.com

Web: <http://ilahiyatdergisi.balikesir.edu.tr>, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/baid>

Baskı Yeri

Erman Ofset Matbaacılık LTD. ŞTİ. - Fevzi Çakmak Mah. Özlem Cad. No: 33/G Karatay/Konya
Tel: 0332 342 01 55 • Sertifika No: 15409

Basım Tarihi

Haziran 2020

İNDEKSLER

08.06.2020

30.06.2019

30.06.2019

30.06.2015

03.05.2020